

PRIKAZ ZAKONODAVSTVA

NOVELE U ZAKONU O OBALNOM MORU I EPIKONTINENTALNOM POJASU SFRJ

Stojan Novaković, pukovnik u miru,
Beograd

UDK 341.225
izvorni znanstveni rad

Povod ovom napisu je donošenje Zakona o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu SFR Jugoslavije od 1987. godine kojim je, među ostalim, trebalo uskladiti dotadašnji Zakon od 1965. izmenjen i dopunjjen, sa Konvencijom UN o pravu mora od 1982. godine.

Nakon kratkog uvida u kome izlaže razvoj pravnih normi o jugoslovenskom obalnom moru, naglašavajući da je Jugoslavija dosledno poštovala Ženevske konvencije od 1958., u Zakonu od 1965. autor razmatra one odredbe novog Zakona za koje drži da nisu valjano uskladene sa odgovarajućim pravnim pravilima Konvencije UN o pravu mora odnosno sa Ženevskim konvencijama. Tičе se nove polazne crte koja je dodana polaznim crtama utvrđenim Zakonom od 1965. namećanja stranim ratnim brodovima dodatnog uslova za neškodljivi prolazak, prema kome bi morali prethodno najaviti vlastima obalne države svoj prolazak i najzad uspostavljanja suverenih prava u epikontinentalnom pojasu u pogledu istraživanja i iskorišćavanja arheoloških i drugih potopljenih predmeta.

Podsjećajući da je Jugoslavija već ranije proširila svoje teritorijalno more na 12 milja, ali da je zato ukinula vanjski morski pojas, autor konstatiše da Jugoslavija novim Zakonom nije uspostavila isključivu ekonomsku zonu na osnovu običajnog prava koje je kodifikovano Konvencijom o pravu mora. U zaključku se pretpostavlja da su za odstupanje od obaveza koje proističu iz pomenutih konvencija svakako stojali ozbiljni razlozi i da je zakonodavac dobro odmerio posledice koje bi mogle nastati po interesu Jugoslavije u nastojanju da, kao nesvrstana zemlja u razvoju, održi načelo pacta sunt servanda na međunarodnim skupovima i u drugim odgovarajućim prilikama.

Novelirani Zakon o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu SFR Jugoslavije proglašen je 23. jula 1987. god., a stupio je na snagu 2. augusta iste godine.¹ Osnovni razlozi zbog kojih je trebalo izvršiti izmene i dopune

¹ »Službeni list SFRJ«, br. 49/1987.

ovog zakona koji je bio do tada na snazi od 1965. godine,² sa kasnijim izmama i dopunama, ležali su u potrebi da Zakonom bolje prilagode i razrade odredbe koje se odnose na posete stranih ratnih brodova našim lukama i na remont stranih ratnih i drugih brodova u našim brodogradilištima, a na osnovu iskustava u dosadašnjoj praksi u primeni Zakona. S obzirom da je prošle godine objavljen prečišćeni tekst, mi ćemo u ovom komentaru obuhvatiti i neke izmene i dopune koje su usledile ranije,³ između 1965. godine i donošenja Zakona od 23. jula 1987.

Trebalo bi naglasiti da su Jugoslavija i njen zakonodavac uvek težili da propisi koji po prirodi stvari uređuju međunarodne odnose, budu u skladu sa njenom spoljnom politikom miroljubive koegzistencije i aktivne saradnje ravnopravnih država i naroda, bez obzira na razlike u njihovom društvenom uređenju, kao neophodnim uslovom mira i društvenog napretka. Zbog toga je Jugoslavija svoje međunarodne obaveze ispunjavala tako kako bi njeni zakoni i propisi bili u skladu sa opšteprihvaćenim normama međunarodnog prava i aktivno je učestvovala u delatnostima međunarodnih organizacija kojima pripada,⁴ ispoljavajući naročito aktivnu delatnost u radu tih organizacija na polju progresivnog razvoja međunarodnog prava i njegove kodifikacije. Tako i u oblasti prava mora, jugoslovenska delegacija je uzela aktivnog učešća na Prvoj i Trećoj konferenciji o pravu mora 1958. i od 1973. do 1982. godine. Prva konferencija je završena donošenjem Ženevskih konvencija. One nisu značile samo kodifikaciju običajnog prava već i progresivni razvoj međunarodnog prava u toj oblasti, usled čega su se javile neke razlike između Ženevske konvencije o teritorijalnom moru i vanjskom morskom pojusu od 29. IV 1958. i Zakona o obalnom moru FNRJ od 1948. godine. Zbog toga je Jugoslavija pristupila usaglašavanju zakona sa Konvencijom, posle njene ratifikacije. Na isti način je naša zemlja postupila posle ratifikacije Konvencije UN o pravu mora, s tim što je ova sadržavala mnogo više novina nego li Ženevska konvencija.

Najznačajnije izmene u novom zakonu, uzimajući u obzir i ranije izmene i dopune, sastoje se u proširenju teritorijalnog mora na 12 nautičkih milja, ukidanju spoljnog morskog pojasa, odlaganju proglašenja isključive ekonomiske zone, uslovljavanju neškodljivog prolaska stranih ratnih brodova kroz teritorijalno more i u utvrđivanju prava na arheološke i druge potopljene predmete u epikontinentalnom pojusu.

Unutrašnje morske vode — U novom zakonu od 1987. godine izvršena je i jedna izmena u određivanju polaznih pravih crta (član 16), tako što je povućena crta od rta Mendre do rta Platamon. Mora se predpostaviti da je ova dopuna učinjena u skladu sa Ženevskom konvencijom i sa Konvencijom o pravu mora u kojoj su relevantne odredbe ostale nepromenjene, tako da su vode uvale Voluntos, zaliva Mrkojević, Spičanskog zaliva sa uvalom Malevik i akvatoriji luka Bar i Budve, po svojoj ukupnoj površini manje

² »Službeni list SFRJ«, br. 22/1965.

³ »Službeni list SFRJ«, brojevi 25/1970, 21/1974 i 13/1979.

⁴ Ustav SFRJ od 1974. god, Osnovna načela, VII.

od površine polukruga čiji bi prečnik bila polazna crta od rta Mendre do rta Platamon (član 7. stav 2. Ženevske konvencije i član 10. st. 2. Konvencije UN o pravu mora). U protivnom, tako određena polazna crta, ne samo da ne bi bila u skladu sa pomenutim odredbama konvencija, nego ne bi bila ni u skladu sa Zakonom (član 3). Ako nova polazna crta (rt Mendre — rt Platamon) ne bi zadovoljavala pomenutu formulu, ona se ne bi mogla pravdati ni odredbama o sistemu polaznih pravih crta iz člana 4. Ženevske konvencije odn. člana 7. Konvencije UN, zbog toga što bi bila, ovako izolovana, izvan sistema polaznih pravih crta utvrđenog zakonom. Taj sistem počinje na jugu naše obale od rta Zarubače, jugoistočno od Cavtata, a završava se na severu rtom Kastanjija. To je razlog što u Zakonu nisu određene polazne prave crte koje bi istovremeno obuhvatale u unutrašnje morske vode u zalivima Trašte (ako bi ispunjavao uslove), bokokotorskem zalivu (oba leže severnije od rta Platamon) i u drugim, manjim zalivima na našoj obali, nego je zakonom samo određeno da su zalivi obuhvaćeni u unutrašnje morske vode i određeni su uslovi pod kojima to mogu biti (članovi 3. i 11. Zakona od 1965. odn. 3. i 16. Zakona od 1987).

Povlačenje polazne crte od rta Mendre do rta Platamon ne može se zasnovati na odredbi u st. 6. člana 7. Ženevske odn. člana 10. Konvencije UN iz razloga koji smo upravo napred naveli. Nova polazna crta i vode koje bi ona obuhvatila nalaze se izvan sistema polaznih pravih crta, pa se geometrijska formula iz navedenih odredaba konvencija i člana 3. Zakona mora primeniti na tu polaznu crtu i na te vode. Prema stavu 6. pomenuta formula se ne primenjuje samo na zalive koji su obuhvaćeni sistemom polaznih pravih crta i u slučajevima »istorijskih zaliva«. Zakonodavac je i sam izdvojio unutrašnje morske vode obuhvaćene sistemom polaznih pravih crta od zaliva izvan tog sistema (čl. 3). Iz navedenih razloga, smatramo da je polazna prava crta rt Mendre — rt Platamon određena u suprotnosti sa odredbama konvencija.

Širina teritorijalnog mora — Na Prvoj konferenciji o pravu mora je opet ostalo nerešeno pitanje najveće dopuštene širine teritorijalnog mora, a ono nije bilo rešeno ni na Drugoj konferenciji 1960, sazvanoj samo radi toga. Međutim, bilo je samo pitanje vremena kad će pravilo širine do 12 nautičkih milja postati opšteprihvaćeno pravilo međunarodnog prava⁵. Jugoslavija je posle oslobođenja, u pogledu širine teritorijalnog mora, zadržala stanje koje je postojalo pre drugog svetskog rata i koje je odgovaralo regionalnoj praksi u Sredozemlju: 6 milja više 4 milje spoljnog morskog pojasa (zone specijalnih prava) po Zakonu o obalnom moru FNRJ od 1948. godine. U spolnjom morskom pojusu, zakonom je pridržano pravo carinskog, fiskal-

⁵ Ženevska konferencija za pravo mora, 1958. godine, je pokazala da se ne može osporiti interes za zaštitu priobalnog ribolova i na isključivo njegovo pravo, kao osnovnog činioца zbog kojeg se traži opšte priznavanje širine teritorijalnog mora do širine od 12 nautičkih milja. Pored ne malog broja zemalja koje su privatile tu širinu, a neke i do 200 milja, na Konferenciji su se bili pojavili i predlozi pomorski razvijenih zemalja koji su značili napuštanje tradicionalnih triju milja, kao što je bio Kanadski predlog za širinu teritorijalnog mora do 6 milja i dodatne ribolovne zone do 12 milja od polazne crte.

nog, sanitarnog i imigracionog nadzora, ali i isključivog prava ribolova, kako bi Jugoslavija zaštitila svoj riblji fond od prelova koji su vršili strani ribarski brodovi. Pošto je bila ratifikovana Ženevska konvencija o teritorijalnom moru i vanjskom morskom pojasu, kojom u vanjskom pojasu nije kodifikovano i isključivo pravo ribolova i kojom su prava obalne države određena bila samo radi preventivne zaštite prava u teritorijalnom moru i radi kažnjavanja povrede propisa u teritorijalnom moru, Jugoslavija se je našla u okolnostima da se odrekne isključivog prava ribolova. Međutim, član 24. Konvencije je sadržavao i odredbu prema kojoj spoljni morski pojas nije mogao biti širi od 12 milja, mereno od polazne linije od koje se meri širina teritorijalnog mora, što je značilo da spoljni morski pojas može biti širok samo za razliku između širine teritorijalnog mora i širine od 12 milja i da je njegova širina učinjena zavisnom od širine teritorijalnog mora. Istovremeno je tom odredbom Ženevska konferencija potvrdila da dozvoljena širina teritorijalnog mora nije više ograničena na 3 milje, na čemu su neke zemlje još uvek insistirale, pa i danas to čine. Tada je već ne mali broj država bio proširio svoje teritorijalno more na 12 milja, pa u nedostatku kodifikacije zbog šarolike prakse, moglo se zaključiti da su širina od 3 do 12 milja u skladu sa običajnim pravom.

Na osnovu tih činilaca i okolnosti Jugoslavija je Zakonom od 1965. godine proširila svoje teritorijalno more na 10 nautičkih milja i spoljni morski pojas na 12 milja, pa je tako pomenuti pojas u stvari bio širok samo 2 milje. Tako je zadržano isključivo pravo ribolova u dotadašnjem spoljnom morskom pojasu, kao i ranije, a specijalna prava u tom pojasu su bila prilagođena članu 24. Konvencije.

Najzad, Konvencijom UN o pravu mora, potpisanoj 1982. godine, utvrđeno je da svaka država ima pravo da uspostavi širinu svog teritorijalnog mora do granice od 12 nautičkih milja, računajući od polazne crte utvrđene u skladu sa Konvencijom. Međutim, još mnogo ranije, tokom rada Pripremnog komiteta radi sazivanja Treće konferencije o pravu mora, priznavanje širine od 12 milja, postalo je jedan od osnovnih elemenata i uslova postignutog kompromisa za sazivanje Konferencije, tako da je već tokom nje same to već smatrano kao opšteprihvaćeno pravilo međunarodnog prava. Kod takvog stanja stvari, Jugoslavija je postupila u skladu sa pravilima prava mora proširujući svoje teritorijalno more na 12 nautičkih milja, izmenom i dopunom Zakona o obalnom moru, spoljnom morskom pojasu i epikontinentalnom pojasu. Samim tim je bio konsumiran dotadašnji vanjski morski pojas. Mada je Konvencija UN o pravu mora ostavila mogućnost da u vanjskom morskom pojasu obalna država može obavljati kontrolu i primenjivati sankcije i do 24 milje (član 33), Jugoslavija to svoje pravo nije još koristila, zbog toga što je postojala i što još uvek postoji mogućnost da se uspostavi isključiva ekonomска zona koja bi prekrila spoljni morski pojas, tako da bi ovaj postao suvišan, iako prava u zoni i u pojasu nisu jednaka. Usled toga novi Zakon o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu ne spominje spoljni morski pojas. Sudeći po slovu odredbe člana 33. st. 1. Konvencije, obalna država ne bi bila dužna da takav pojas uspostavlja ili deklariše posebnim aktom, jer se upravo radi samo o nadzoru radi zaštite

prava koja ona ima u teritorijalnom moru i o primeni sankcija za povredutih prava, a ne o materijalnim pravima **ratione territorii**. Ipak, praksa država je da se ovaj pojas, njegove granice i prava obalne države u njemu objave.

Isključiva ekonomска zona — Pada u oči da noveliranim Zakonom nije uspostavljena isključiva ekonomski zona (IEZ) SFR Jugoslavije i da je Zakon i ne spominje. Ovde nije mesto da razmatramo razloge za ovakvu odluku i razloge protiv nje, ali bismo istakli sledeće činjenice. IEZ je postala običajno pravo koje se potvrdilo još pre okončanja Treće konferencije UN o pravu mora. Na osnovu tog prava obalna država bi imala suverena prava na prirodnim bogatstvima i neka druga prava do širine od 200 nautičkih milja od polazne crte od koje se meri širina teritorijalnog mora. Odlaganjem da uspostavi IEZ, Jugoslavija se nije odrekla toga prava, a postupila je kao i druge mediteranske zemlje, osim jedne. Postupivši tako, ona se zasada lišava isključivog prava, pre svega na ribolov, kojeg bi imala u morskem prostoru od cca 50 000 kvadratnih kilometara morske površine.⁶

Pravo neškodljivog prolaska stranih ratnih brodova — Novina je u Zakonu odredba prema kojoj su strani ratni brodovi obavezni da nameru neškodljivog prolaska kroz teritorijalno more SFRJ saopšte saveznom organu uprave za inostrane poslove, najkasnije 24 časa pre uplovljenja u teritorijalno more (član 17. st. 3).

Svakako da i neškodljiv prolazak stranih ratnih brodova po sebi može uzeti za određenu vrstu pritiska, latentne opasnosti i pretnje obalnoj državi kroz čije teritorijalno more se prolazak obavlja. Zbog toga je i razumljivo da miroljubive i, većinom, male zemlje koje se u današnjim uslovima jedva mogu naoružati za potrebe održavanja unutrašnjeg poretka, žele da neškodljivi prolazak podvrgnu obavezi traženja prethodne dozvole obalne države ili obavezi prethodnog obaveštavanja o nameranom prolasku. Pomorske sile se tome uslovu protive jer, iz vojno-političkih razloga, ne žele da kretanje svojih pomorskih jedinica, naročito kroz moreuze koji služe međunarodnoj plovidbi, bude zavisno od obalnih država i želele bi da to učine na što diskretniji način. Zbog toga nije neobično što su se miroljubive i male zemlje, zemlje u razvoju, nesvrstane koje će se tada tek organizovati kao takve, još prilikom priprema za Ženevsku konferenciju 1958, zalagale da se neškodljivi prolazak uslovi prethodnom dozvolom ili najavom, a da su se razvijene i istovremeno pomorski snažne zemlje tome protivile.

Postavlja se pitanje da li je novela u članu 17. Zakona o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu u skladu sa međunarodnim pravom mora. Imajući u vidu da je Jugoslavija svojevremeno potpisala i ratifikovala Ženevsku konvenciju o teritorijalnom moru i vanjskom morskom pojasu, koja je stupila na snagu i da je, isto tako, potpisala i ratifikovala Konvenciju UN o pravu mora od 1982. godine koja još nije stupila na snagu, pri razmatranju

⁶ Za spoljnu granicu procenjene površine, uzeta je linija razgraničenja epikontinentalnog pojasa između Jugoslavije i Italije, utvrđene Sporazumom zaključenim između ovih dveju zemalja, od 1968. godine.

postavljenog pitanja smatramo da se treba rukovoditi načelom *pacta sunt servanda* i izvršavanja međunarodnih ugovora u dobroj veri, a u pogledu važnosti izvora međunarodnog prava — redosledom utvrđenog u članu 38. Statuta Međunarodnog suda u Hagu i, najzad, u tumačenju relevantnih odredaba konvencija — pravilima utvrđenim članom 31. Bečke konvencije o pravu ugovora⁷, što znači da ćemo se u utvrđivanju osnovanosti novele u članu 17. isključivo ograničiti na ono što proizlazi na osnovu odredaba ponutnih konvencija. (Što se tiče pomoćnih izvora, v. primedbu 9.)

U uređivanju instituta neškodljivog prolaska stranih brodova kroz teritorijalno more, obe konvencije polaze od dva osnova: 1) institut teritorijalnog mora zasniva se na kompromisu između slobode plovidbe otvorenim morem i proširenjem suvereniteta obalne države. Ravnoteža je pravno izražena u obavezi obalne države da ne sprečava prolazak odn. plovidbu kroz njeno teritorijalno more stranim brodovima, a ovi da ne diraju u mir, red i bezbednost obalne države. 2) konvencije polaze od stvarnog ugrožavanja obalne države, a ne od njegove presumpcije.

S obzirom da je na Ženevskoj konferenciji došlo do razlikovanja između objektivnog i subjektivnog kriterija škodljivosti prolaska, treba reći da se pod ovim drugim pojmom podrazumevala škodljivost brodova koji, sami po sebi ili po svom uobičajenom teretu ili načinu pogona, predstavljaju latentnu opasnost za mir, red i bezbednost obalne države. Međutim, radi izbegavanja nepotrebnih nesporazuma, incidenata i radi održavanja dobrih međunarodnih odnosa, smatramo da to ne bi trebalo uređivati blanko normom, na osnovu koje bi obalna država prosuđivala koji bi brod bio škodljiv, već međunarodnim standardima o uslovima plovidbe za takve brodove, kao što je to učinjeno u Konvenciji, u odnosu na ribarske brodove, podmornice, kasnije i za brodove koji prevoze opasne terete. Prema tome, presumpcija škodljivosti ne može biti prepuštena subjektivnoj oceni obalne države.⁸ Presumpcija opasnosti po bezbednost obalne države koja bi zavisila od ocene obalne države i koja bi se ispoljavala u obavezi da strani brod prethodno traži dozvolu ili da prethodno najavi svoj prolazak, u stvari bi bila negacija instituta neškodljivog prolaska i *implicite* prava slobode plovidbe, pa prema tome, shodno onome što smo već pomenuli, dovodilo bi u pitanje *raison d'être* samog instituta teritorijalnog mora. Štaviše, tada ne bi bilo ni bitne razlike između teritorijalnog mora i unutrašnjih morskih voda. Ni Ženevska konvencija ni Konvencija UN ne sadrže subjektivni kriterij, ako za brodove po tom kriteriju nisu u njima navedeni istovremeno i određeni uslovi neškodljivog prolaska. Pravo obalne države da odlučuje unapred o pravu stranog ratnog broda na neškodljivi prolazak, na osnovu presumpcije da bi prolazak bio škodljiv, protivan je osnovnoj obavezi obalne države da ne sprečava neškodljivi prolazak.

⁷ Član 31. obuhvata opšta pravila o tumačenju.

⁸ O objektivnom i subjektivnom kriteriju na Ženevskoj konferenciji o pravu mora i o njegovoj primeni kod ocene škodljivosti prolaska kroz teritorijalno more, v. N. Katičić: Vlast obalne države na pojedinim dijelovima mora prema Ženevskim konvencijama od 1958, Zbornik za pomorsko pravo, Zagreb 1961, str. 52.

Što se tiče samih odredaba konvencija, ne može biti sporno da se i na strane ratne brodove primenjuju odredbe koje se odnose na sve brodove (Odeljak III, pododeljak A.), ne samo zato što je to izraženo u samom napisu pododeljka, nego i zato što sadrži odredbe koje se po prirodi stvari odnose na ratne brodove (odredbe o podmornicama u čl. 14. st. 6. i u članu 20. u konvencijama respektivno). Odredbe koje se odnose samo na ratne brodove odn. na ratne i na javne brodove, bile bi nedovoljne da urede neškodljivi prolazak ovih brodova, ako se ne bi primenjivale i one odredbe iz pododeljka A.

Odredbe konvencija ne potvrđuju da se škodljivost prolaska može zasnivati na presumpciji tj. unapred. Prema njima škodljivost može nastati samo realno, za vreme prolaska.

Napred smo istakli jedno od dva osnovna pravila neškodljivog prolaska, prema kome obalna država ne sme sprečavati neškodljivi prolazak stranim brodovima (član 15. Ženevske konvencije) izuzev u skladu sa Konvencijom (član 24. 1 Konvencije UN). Po opštим pravilima tumačenja pravnih odredaba, izuzetci od pravila bi morali biti izričito predviđeni i restriktivno tumačeni. U konvencijama, međutim, nema pomena o takvim izuzetcima, kao što su uslovljavanje prolaska prethodnim odobrenjem ili najavom. Takvi izuzetci ne samo što nisu utvrđeni ni konkretno, nego nisu niti pomenuti generički.

S obzirom na ono što smo naveli u uvodu ovog odeljka, nismo mogli uzeti u razmatranje da većina zemalja nastoji postaviti ili je već postavila uslove prethodnog odobravanja neškodljivog prolaska za strane ratne brodove ili pak, samo uslov najave. Stoji činjenica da je na trima konferencijama o pravu mora (od Haške 1930. do Treće UN o pravu mora), u razmaku više od pola veka, jedan broj ili većina država koje su glasale nastojale da prethodno odobrenje ili samo prethodna najava postanu uslovi za neškodljivi prolazak stranih ratnih brodova, kao i činjenica da takvi uslovi nisu bili prihvaćeni, bilo što nije postignuta kvalifikovana većina koja je bila potrebna, bilo što je predlog bio povučen. Zbog toga se ne može tvrditi da je postavljanje pomenutih uslova postalo običajno pravo koje bi moglo derrogirati odredbe konvencija. Naprotiv, stalni neuspeh da se u predviđenoj proceduri kodifikuje praksa nekih zemalja u tako dugim vremenskim intervalima, govori upravo suprotno.

Isto se tako ne može prihvatiti prigovor da ne postoji imperativna norma međunarodnog prava koja bi zabranjivala uslovljavanje neškodljivog prolaska o kome je ovde reč. Smatramo nesporним da se odredbe Konvencije o vanjskom morskom pojusu kodifikovale pravo mora, da su opšte prihvaćene i da čine opšte međunarodno pravo. To dokazuje i činjenica da su gotovo sve odredbe koje se odnose na teritorijalno more à la lettre preuzete u Konvenciju UN o pravu mora. Prema tome nema sumnje da su odredbe Ženevske konvencije imperativne norme, a da će odredbe Montigo konvencije to postati kad stupi na snagu i kad pribavi primeren broj pristupa. Usled toga, ne стоји tvrdnja о nepostojanju imperativnog pravnog pravila opštег međunarodnog prava koje bi zabranjivalo uslovljavanje ne-

škodljivog prolaska stranih ratnih brodova, prethodnom dozvolom ili njavom. Ako se zahteva i izričita zabrana, ona postoji u članu 24. st. 1 (a) Konvencije o pravu mora. Ono što ne postoji, to je imperativno pravno pravilo opšteg međunarodnog prava koje bi, u skladu sa članom 53. Bečke konvencije o ugovornom pravu, derogiralo pravna pravila konvencije.

Iz dosada navedenih razloga se vidi da sistem pravnih normi konvencija ne dozvoljava postavljanje subjektivnih uslova obalne države ili takvih propisa koji bi se morali ispuniti odnosno primeniti pre samog prolaska.

Ako je i bilo sumnje u pravilnost gledišta da obalna država može postavljati uslove i preduzimati mere koje bi se odnosile samo na tok prolaska i da ne može uslovjavati samo pravo na prolazak (član 16.1. Ženevske konvencije), onda je Konvencija UN ovaku pravilnost pomenutog gledišta u potpunosti potvrdila, tako što je odredila da obalna država ne može postavljati uslove stranim brodovima koji bi za stvarnu posledicu imali odricanje ili sprečavanje prolaska (član 24. 1 (a) Konvencije UN o pravu mora). Takvo gledište potvrđuje i D. Rudolf: »Uvjetovanje prolaska prethodnim odobrenjem očit je primjer takva negiranja (prava prolaska, prim. S. N.).»⁹

Dovode nismo činili razliku između uslova kojim se traži prethodno odobrenje i uslova kojim se traži samo nJAVA nameravanog prolaska. Ipak, smatramo da među njima postoji izvesna razlika. Prvi uslov je apsolutan zbog toga što se njime odriče pravo neškodljivog prolaska jer, tako uslovljeno, to pravo bi zavisilo isključivo od volje obalne države. Međutim, uslov nJAVA ima relativan smisao i zavisi od posledica koje bi nastale u slučaju propusta da prolazak bude blagovremeno najavljen. Ako bi takav propust imao za posledicu da je prolazak škodljiv, onda bi takav uslov imao za posledicu odricanje neškodljivog prolaska za strani ratni brod, bez obzira da li će obalna država preduzeti mere ili sankcije. U tom slučaju bi vredelo sve ono što smo naveli u vezi sa presumpcijom škodljivosti i njene nedopustivosti na osnovu odredba konvencija.

U pogledu pravnih posledica propusta prethodnog obaveštavanja iz člana 17. noveliranog Zakona o obalnom moru i epikontinentalnom pojasu, moglo bi se reći da je novelirani Zakon dosta nejasan. Ako bi posledica takvog propusta nJAVA bila u tome da bi takav prolazak postao škodljiv, onda bi to značilo da razlog leži u propuštanju određene radnje, pa bi se opis takvog propuštanja morao naći među onim radnjama koje su nabrojane u članu 18. Zakona. U ovom članu je zakonodavac preveo član 19. Konvencije UN o pravu mora, a da nije naveo slučaj propuštanja nJAVA iz člana 17. Zakona. Čini nam se da bi upravo u članu 18. Zakona bilo mesto da se navedu one radnje koje diraju u mir, poredak i bezbednost obalne države, a nisu u funkciji plovidbe, zbog kojih obalna država zahteva identifikaciju stranog ratnog broda prethodnim obaveštavanjem o nameravanom prolasku. Ni razmatranje drugih odredaba Zakona neće nam pomoći da utvrdimo da

⁹ D. Rudolf, Međunarodno pravo mora, Zagreb 1985, str. 97. U istom delu autor opširno razmatra pitanje neškodljivog prolaska stranih ratnih brodova kroz teritorijalno more na str. 92—106.

li propust najave čini prolazak škodljivim, pa bi se pravna norma iz člana 17. mogla smatrati normom bez sankcije.

S obzirom na prikazane neodređenosti u Zakonu, ne bi se moglo tvrditi da propust najave čini prolazak škodljivim i da je, prema tome, u suprotnosti sa odredbama konvencija. Međutim, članom 36. Zakona, Savezno izvršno veće je ovlašćeno da, između ostalog, propiše i način na koji se ostvaruje prolazak stranih ratnih brodova u obalnom moru SFR Jugoslavije, što verovatno uključuje i određene mere, iz čega bi se na osnovu takvih propisa moglo odrediti pravna priroda i posledice nepoštovanja obaveze iz člana 17. Zakona.

Arheološki i drugi potopljeni predmeti — U članu 24. Zakona, novinu predstavljaju i odredbe koje se odnose na istraživanje i »iskorišćavanje prirodnih i drugih bogatstava tog (epikontinentalnog, pr. S. N.) pojasa«. U st. 3. istog člana objašnjeno je da se pod drugim bogatstvima podrazumevaju arheološki i drugi potopljeni predmeti. Razume se, pri tome se u prvom redu misli na potopljene brodove i njihove terete koji nemaju arheološke, pa ni istorijske, vrednosti. Ova novela nije u skladu sa odredbama odgovarajućih pravnih izvora prava mora, ni po svom objektu ni po svojoj mesnoj nadležnosti. Prema pomenutim izvorima obalna država u epikontinentalnom pojasu ima samo određena suverena prava. Prema članu 2. Ženevske konvencije o kontinentalnom šelfu od 1958. i članu 77. Konvencije UN o pravu mora, suverena prava obalne države u epikontinentalnom pojasu su ograničena na prirodna bogatstva, a pod tim se ne bi mogli podrazumevati arheološki i drugi potopljeni predmeti koji nisu delo prirode, pa stoga obalna država ne bi imala prava istraživanja i iskorisćavanja takve vrste predmeta. U definiciji prirodnih bogatstava, u st. 4. obeju odredaba pomenutih konvencija, ne стоји да су то »prirodna i druga bogatstva« kao u Zakonu, jer bi to značilo da »prirodna bogatstva« spadaju pod jedan širi pojam tj. pod bogatstva uopšte, pa bi to bila negacija »prirodnih bogatstava«, a ne ono što se pod tim pojmom podrazumeva, jer postoji očita protivurečnost između prirodnih i drugih bogatstava. U konvencijama стоји да су то »mineralna i druga neživa bogatstva«, a to je nešto sasvim drugo nego li ono što стоји u Zakonu. I. Grabovac zato i zaključuje: »Ako se spominju prirodni resursi, kao i u epikontinentalnom pojasu, očigledno je da to nisu stvari koje su potonule i leže na dnu mora«.¹⁰

Odredbama člana 303. st. 2. Konvencija UN o pravu mora određuje jurisdikciju obalne države u pogledu potonulih predmeta koji imaju arheološku ili istorijsku vrednost i tu jurisdikciju ograničava na vanjski morski pojas. Radi zaštite pomenutih predmeta ti se predmeti mogu vaditi u spoljnom morskom pojasu samo na osnovu saglasnosti odnosne obalne države. Primenom opštih odredaba o pomenutom pojasu, sadržanih u članu 33. navedene Konvencije, obalna država ima pravo da primeni preventivne i kaz-

¹⁰ I. Grabovac, Vađenje potonulih stvari u Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravu mora, 1982, Uporedno pomorsko pravo i pomorska kupoprodaja, br. 1—4 (109—112), str. 115.

nene mere protiv lica koja bi, bez saglasnosti vadile takve predmete, ako bi takva radnja imala za posledicu povredu njenih propisa u teritorijalnom moru i na njenoj teritoriji, što podrazumeva i u njenim unutrašnjim morskim vodama.

Iz navedenih razloga je pomenuta odredba Zakona kojom se jurisdikcija obalne države odnosno njena suverena prava proteže u epikontinentalno more i na arheološke i druge potopljene predmete u suprotnosti sa pravilima međunarodnog prava mora.¹¹

Z a k l j u č a k — Svakako je zakonodavac imao ozbiljne razloge da u pomenutim slučajevima odstupi od odredaba Konvencije o teritorijalnom moru i spoljnog morskom pojasu, Konvencije o kontinentalnom šelfu i Konvencije UN o pravu mora. Međutim, osim što ovakva odstupanja nisu u skladu sa opštim načelima spoljne politike Jugoslavije, što nisu u skladu sa međunarodnim pravom i što mogu zato izazvati nesporazume i incidente koji nikad nisu poželjni ni potrebni, ovakva odstupanja mogu imati uticaja na rad i rezultate rada na međunarodnim skupovima i u drugim prilikama gde je u interesu naše zemlje da se zalaže za načela *pacta sunt servanda*, primenu toga načela najčešće traže nesvrstane i zemlje u razvoju iz svima poznatih razloga.

---

¹¹ Ibid. str. 115.

Résumé

LES MODIFICATIONS DE LA LOI SUR LA MER COTIERE

La Loi sur la mer côtière (expression originale et commune pour désigner la mer territoriale et les eaux intérieures de Yougoslavie) et sur le plateau continental a subi en 1987 de nouvelles modifications. Ces modifications ont eu pour but en premier lieu d'accomoder le droit d'accès des navires étrangers dans les eaux intérieures ainsi que le droit de passage inoffensif dans la mer territoriale, avec les intérêts de l'Etat côtier. En outre, il a été tout naturel de modifier aussi des dispositions concernant d'autres sujets.

Nous nous sommes proposé dans cet article de faire quelques réflexions sur les modifications de la loi ayant trait au droit de la mer et de voir où ce droit pourrait être opposable aux dispositions de la loi. Dans ce résumé nous ne pouvons qu'indiquer ces quelques points de vue. Donc, la loi a introduit une nouvelle ligne de base dont les points extrêmes se trouvent au cap Mendre et au cap Platamon. Un léger coup d'oeil, jeté sur la carte maritime, nous fait évaluer que la superficie des eaux de la baie en question, renfermée par la ligne de base, ne répond pas aux conditions prescrites à l'article 7 de la Convention de Genève sur la mer territoriale et la zone contiguë, compte tenu du fait que la ligne de base en question ne fait pas partie de la méthode des lignes de bases employée ailleurs sur la côte yougoslave. Etant donné qu'aucun intérêt de l'Etat côtier ne semble être en jeu, nous voulons bien croire que dans ce cas-ci il ne s'agit que d'une simple erreur.

En ce qui concerne le passage inoffensif, la loi en a modifié les conditions en exigeant un avis préalable pour le passage des navires de guerre étrangers, contrairement à l'attitude adoptée par la Yougoslavie jusqu'à présent. Bien que la loi ne prévoie pas qu'une omission d'un tel avis signifierait que le passage devrait être qualifié d'offensif et ne prévoie même pas que ce défaut pourrait porter atteinte à la paix, au bon ordre ou à la sécurité de l'Etat côtier, nous voudrions souligner qu'il y a plus de cinquante ans depuis que le problème d'attribution de ce droit à l'Etat côtier s'était posé à plusieurs reprises, sans jamais avoir été résolu. Depuis la Conférence de la Haye en 1930 jusqu'à la Conférence des Nations Unies sur le droit de la mer, ce droit n'a jamais obtenu le nombre de voix suffisant. Ainsi, on ne pourrait pas considérer qu'il existe une coutume de droit international qui ferait valoir un tel droit comme droit général. De même il n'est pas question que les textes des conventions laissent entendre qu'un tel droit ne serait pas opposable aux dispositions des conventions, car l'omission de l'avis préalable ne pourrait pas représenter une infraction commise pendant le passage présumé inoffensif, mais bien antérieurement au passage intenté. Ces réflexions que nous nous permettons de faire ne peuvent porter atteinte à l'opinion qu'un tel droit qui serait reconnu à l'Etat côtier contribuerait au maintien de la paix et de la sécurité dans le monde.

La dernière remarque se rapporte à la modification des droits de l'Etat côtier sur le plateau continental apportée par la loi. A part les droits souverains d'exploration et d'exploitation des ressources naturelles dont on fait état dans l'article 2 de la Convention de Genève, par la modification de l'article 24 de la

loi yougoslave, on attribue à l'Etat côtier le droit d'explorer et d'exploiter d'autres ressources sur le plateau continental, qui ne sont pas naturelles. Il est bien évident que la Convention de Genève ainsi que la Convention sur le droit de la mer visent uniquement les ressources naturelles et que ces conventions sont opposables aux droits de l'Etat côtier sur d'autres ressources qui ne seraient pas d'origine naturelle. Par contre, on a remarqué qu'un droit coutumier est en train de se former qui permettrait à l'Etat côtier d'exploiter aussi les objets archéologiques et d'origine historique, ce qui ferait justice à la loi mais seulement lorsque ce droit coutumier sera bien établi.

Pour conclure, il serait souhaitable que la législation suive toujours la tradition yougoslave d'appliquer le droit international tel quel, même quand il sert mal à la noble cause de la sécurité du pays.